

Üzeyir Hacıbəyli – 135

metodik vəsait

Respublikanın kütləvi və ixtisaslaşdırılmış kitabxanaları, Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri üçün metodik tövsiyələr

BAKI – 2020

Tərtibçi: **A.Məmmədova**

İxtisas redaktoru: **K.M.Tahirov,**
professor,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Redaktor: **L.Əhmədova**

Üzeyir Hacıbəyli - 135: metodik vəsait / Tərt. ed.
A.Məmmədova; ixtisas red. K.Tahirov; red. L.Əhmədova. –
Bakı, 2020. – 40 s.

Tərtibçidən

Üzeyir Hacıbəyli mədəniyyət tariximizdə dahi bəstəkar, peşəkar musiqi sənətimizin və milli operamızın banisi, musiqişünas alim, publisist, dramaturq, pedaqoq və ictimai xadim kimi xüsusi yer tutur.

Təqdim olunan bu vəsaitdə Üzeyir Hacıbəylinin həyat və fəaliyyəti haqqında məlumat, dahi bəstəkarın irsinin kitabxanalarda geniş təbliği məqsədilə müxtəlif kütləvi tədbirlərin həyata keçirilməsinə dair tövsiyələr, sonda isə “Üzeyir musiqi günü”nün keçirilməsi haqqında ümummilli lider Heydər Əliyevin fərmanı, bəstəkarın həyat və fəaliyyətinin əsas tarixləri, görkəmli şəxslərin Üzeyir Hacıbəyli haqqında söylədiyi fikirlər və ədəbiyyat siyahısı verilmişdir.

Nəşrlə bağlı rəy və təkliflərini Milli Kitabxanaya göndərən mütəxəssislərə və oxuculara əvvəlcədən minnətdarlığımızı bildiririk.

Ünvan: AZ-1000 Bakı şəh., Xaqani küç. 29;

E-mail: metodik@anl.az

Üzeyir Hacıbəylinin həyat və fəaliyyəti

Üzeyir Hacıbəyli 18 sentyabr 1885-ci ildə Əbdülhüseyn bəy və Şirinbəyim xanım Hacıbəyovların ailəsində anadan olmuşdur. Üzeyirin atası Əbdülhüseyn Molla Məhəmməd oğlu Hacıbəyov öz dövrünün savadlı, ziyalı şəxslərindən biri idi. O, XIX əsrin tanınmış dövlət xadimi və şairi, Qarabağ xanlarının varisi Xurşidbanu Natəvanın mirzəsi olmuş və onun Ağcabədidəki təsərrüfatına başçılıq etmişdir. Üzeyirin anası Şirinbəyim xanım Qarabağda məşhur Əliverdibəyovlar nəslindən idi.

Ü.Hacıbəyli ilk təhsilini Şuşada ikisinfli rus-türk məktəbində almışdır. Şuşanın zəngin musiqi-ifaçılıq ənənələri Üzeyirin musiqi tərbiyəsinə müstəsna təsir göstərmişdir. Onun ilk müəllimi Azərbaycan musiqisinin gözəl bilicisi, dayısı Ağalar bəy Əliverdibəyov olmuşdur. 13 yaşlı Üzeyir “Məcnun Leylinin məzarı üzərində” səhnəsini müşayiət edən oğlanların xorunda iştirak etmişdir.

Ü.Hacıbəyli 1899-1904-cü illərdə Qori Müəllimlər Seminariyasında təhsil almışdır. Onun dünya görüşünün formalaşmasında seminariya böyük rol oynamışdır. Hacıbəyli seminariya illərində qabaqcıl dünya mədəniyyəti ilə yaxından tanış olmuşdur. O, burada Avropa musiqi klassiklərinin əsərlərini mənimsəmiş, skripka və baritonda çalmağı öyrənmiş, xalq mahnı nümunələrini nota köçürmüşdür. Qori seminariyasında Ü.Hacıbəyli gələcəkdə Azərbaycan opera musiqisində öz sözünü deyəcək Müslüm Maqomayev ilə tanış olmuşdur. Seminariya illərindən başlayan dostluq sonralar həm də qohumluğa çevrildi. Üzeyir Hacıbəyli və Müslüm Maqomayev Terequlovlar ailəsi ilə qohum oldular. Belə ki, Üzeyir Hacıbəyli Məleykə

xanımla, Müslüm Maqomayev Badigülcəmal xanım Terequlova ilə evləndi.

Seminariyanı bitirdikdən sonra Ü.Hacıbəyli 1904-cü ildə Cəbrayıl qəzasının Hadrut kəndinə müəllim təyin edilmiş, rus-dili, hesab, tarixdən dərs demişdir. Müəllimlik fəaliyyətinə yaradıcı yanaşan Ü.Hacıbəyli hesabdan Azərbaycan dilində dərslik tərtib etməklə yanaşı, N.V.Qoqolun “Şinel” əsərini doğma dilimizə tərcümə etmiş, bir sıra hekayələr və miniatürlər yazmışdır.

Üzeyir Hacıbəyli Rusiyada 1905-1907-ci illər inqilabı ərəfəsində Bakıya gəlmiş, Bibiheybətdə, sonralar isə “Səadət” məktəbində dərs demişdir. O, Bakıda ədəbi-publisistik fəaliyyətə başlayaraq “Həyat” qəzetində tərcüməçi işləmiş, həmin gündən nəşr edilməyə başlayan “İrşad” qəzetinin əməkdaşı olmuşdur. 1907-ci ildə Bakıda Azərbaycan türkcəsində “Hesab məsələləri” və “Mətbuatda istifadə olunan Siyasi, Hüquqi, İqtisadi və Əsgəri Sözlərin Türki-Rusi və Rusi-Türki lüğəti” ni nəşr etdirmişdir.

1907-ci ildə Üzeyir Hacıbəyli opera yazmaq qərarına gəlir. Bu dövrə qədər hələ Azərbaycanda opera yazılmamışdır. Onun yaratdığı ilk “Leyli və Məcnun” operası Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixində ilk opera olmuş və çox böyük müvəffəqiyyət qazanmışdır. Bəstəkar bu opera ilə Azərbaycanda opera sənətinin təməlini qoymuşdur. Dahi Azərbaycan şairi M.Füzulinin poeması əsasında yazılmış bu opera “Nicat” cəmiyyətinin teatr bölməsinin opera artistləri tərəfindən tamaşaya qoyulmuşdur.

Ü.Hacıbəyli “Leyli və Məcnun” operasından sonra ardıcıl olaraq bir sıra operalar - “Şeyx Sənan” (1909), “Rüstəm və Söhrab” (1911), “Şah Abbas və Xurşudbanu” (1912), “Əsli və Kərəm” (1912), “Harun və Leyla” (1915) yazmışdır.

1911-ci ildə Üzeyir Hacıbəyli musiqi təhsili almaq üçün Moskvaya getmiş, Moskva filarmonik cəmiyyəti nəzdində İlyinskiyin xüsusi musiqi kursunda təhsil almışdır. Moskvadan göndərdiyi satirik hekayə və felyetonlar “İqbal” qəzetində dərc olunmuşdur. Maddi ehtiyac üzündən Hacıbəyli Moskvada musiqi təhsilini yarımçıq qoyub, Bakıya qayıtmağa məcbur olmuşdur. Bəstəkar Bakıya qayıtdıqdan sonra yaradıcılıq fəaliyyətini davam etdirərək, yazdığı operaları səhnəyə qoymaqla məşğul olmuşdur.

Bundan sonra Ü.Hacıbəyli musiqi təhsilini davam etdirmək üçün 1913-cü ildə Peterburqa gedərək konservatoriyaya daxil olmuşdur. Bu dövrdə o, “Arşın mal alan” musiqili komediyasını yazmışdır. 1914-cü ildə Bakıya qayıdan Ü.Hacıbəyli mətbuatda bir sıra məqalələrlə çıxış etmişdir. Onun “Boşboğazlar”, “Məzəli işlərimiz”, “Müsəlmançılıq”, “O, heç”, “Küyçülük” felyetonları tənqidi nöqtəyi nəzərdən qiymətlidir. 1915-ci ildən etibarən Ü.Hacıbəyli “Yeni İqbal” qəzetinin redaktoru, 1916-cı il oktyabrın 11-dən fevralın 19-dək isə müdiri və baş redaktoru olmuşdur.

Ü.Hacıbəyli 1921-ci ildə Bakıda Türk Musiqi Məktəbini təşkil etmişdir. Əvvəllər fəaliyyət göstərən xalq konservatoriyası 1921-ci ildən etibarən artıq Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası adlandırılmışdır. 1926-cı ildən etibarən Türk Musiqi Məktəbi Ü.Hacıbəylinin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının tərkibinə daxil olunmuş və onun nəzdində xalq musiqi şöbəsi kimi fəaliyyət göstərmişdir. Bununla da, Ü.Hacıbəyli Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rəhbəri və prorektoru vəzifəsinə təyin edilmişdir.

Ü.Hacıbəyli həmçinin, Azərbaycan milli folklorunu dərinədən öyrənirdi. O, M.Moqomayev ilə birlikdə 1927-ci ildə bir sıra Azərbaycan xalq mahnılarını toplamış, nota salmış və işləmişdir. Həmin dövrdə (1920-1945-ci illər

ərzində) bəstəkar “Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” adlı böyük əhəmiyyət kəsb edən elmi-tədqiqat əsərini yazmışdır. Ü.Hacıbəyli həmçinin İran şairi Firdovsinin (934-1020) anadan olmasının 1000 illiyi münasibətilə xor və simfonik orkestr üçün kantata yazmışdır ki, bununla da o, Azərbaycanda ilk kontata janrının əsasını qoymuşdur.

1931-ci ildə Ü.Hacıbəyli Azərbaycanda ilk notlu xalq çalğı alətləri orkestrinin təşkil olunmasında yaxından iştirak etmişdir. Həmin orkestr üçün “Cahargah”, “Şur” fantaziyalarını yazmışdır. 1936-cı ildə bəstəkar Dövlət xor kollektivini yaratmışdır. Ü.Hacıbəylinin 1932-ci ilədək yazdığı simfonik orkestr üçün təntənəli marş, xor və orkestr üçün təntənəli himn, fortepiono, skripka və violonçel üçün trio və bu kimi əsərlər demək olar ki, “Koroğlu” operasının yaranmasına bir növ hazırlıq idi. Ü.Hacıbəyli 1932-1936-cı illərdə “Koroğlu” operası üzərində işləyərək ilk Azərbaycan klassik opera növünün əsasını qoymuşdur. Operanın ilk tamaşası 1937-ci ildə səhnəyə qoyulmuş və çox böyük uğur qazanmışdır. Opera həmçinin, 1938-ci ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənəti on günlüyündə müvəffəqiyyətlə tamaşaya qoyulmuş və paytaxt dinləyicilərinin rəğbətini qazanmışdır.

“Koroğlu” operasında bəstəkar ilk dəfə olaraq milli musiqini Avropa klassik opera ənənələrilə birləşdirərək vahid bir əsər növünü yaratmağa nail olmuşdur. Musiqili komediya janrında bəstəkar “Ər və arvad”, “O olmasın, bu olsun”, “Arşın mal alan” əsərlərini yazmışdır. Onun bu komediyalarında qadın azadlığı uğurunda olan mübarizə öz əksini tapmışdır.

Ü.Hacıbəyli 1941-1945-ci illərdə Böyük Vətən müharibəsinə həsr olunmuş bir sıra əsərlər yazmışdır. Onun “Vətən uğrunda” mahnı silsiləsinə “Şəfqət bacısı”, “Ananın oğluna nəsihəti”, “Yaralı döyüşçünün hekayəsi”, “Döyüşçülər marşı” kimi mahnılar daxildir. Bəstəkar

həmçinin solist, xor və simfonik orkestr üçün “Vətən və cəbhə” kantatasını da yazmışdır. Bu illərdə Ü.Hacıbəyli dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin (1141-1209) anadan olmasının 800 illik yubileyi münasibətilə şairin sözlərinə “Sevgili canan”, “Sənsiz” romanslarını yazmışdır.

Ü.Hacıbəyli 1945-1946-cı illərdə müasir mövzuda olan “Firuzə” operası üzərində işləməyə başlamış və bu, bəstəkarın son operası olmuşdur. Lakin o, operanı tamamlamağa çatmamış, operadan yalnız Firuzənin ariyası qalmışdır.

Dahi bəstəkar 22 noyabr 1948-ci ildə Bakıda vəfat etmiş, Fəxri Xiyabanda dəfn olunmuşdur.

Üzeyir Hacıbəyli Azərbaycanın Əməkdar İncəsənət Xadimi (1935), SSRİ Xalq artisti (1938), Stalin Mükafatı laureatı (1941), “Lenin ordeni” və “Qırmızı Əmək Bayrağı” ordeni laureatı, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının (indiki Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası) akademiki (1945), professor (1940), Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri (1938-1948), Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru (1928-1929, 1939-1948), Azərbaycan EA İncəsənət İnstitutunun direktoru (1945-1948) olmuş, 1940-cı ildə Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür. O, həmçinin, Azərbaycan SSR-in dövlət himninin və Azərbaycan Respublikasının dövlət himninin müəllifi olmuşdur.

Xalqımız daima Üzeyir Hacıbəylinin xatirəsini əziz tutur. Onun Şuşada və Bakıda ev-muzeyləri açılmış, heykəlləri ucaldılmış, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına (indiki Bakı Musiqi Akademiyası), Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestrinə onun adı verilmişdir.

Bakıda Üzeyir Hacıbəylinin adına küçə, onun adını daşıyan gəmi vardır. Bəstəkar və şairlər onun xatirəsinə əsərlər həsr etmişlər (məsələn, F.Əmirov, “Bəstəkarın xatirəsinə”). Dahi bəstəkarın həyat və yaradıcılığına həsr

olunmuş “Üzeyir ömrü” (ssenari müəllifi və rejissoru Anar) bədii filmi, sənədli filmlər çəkilməmiş, həmçinin əsərləri çap olunmuşdur.

UNESCO-nun qərarı ilə Üzeyir Hacıbəylinin 100, 110, 120 illik yubileyi beynəlxalq miqyasda keçirilmişdir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin Sərəncamı ilə hər il 18 sentyabr Üzeyir bəyin anadan olduğu gün - “Musiqi günü” kimi qeyd olunmağa başlanmışdır.

Bütün bunlarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Bakı Musiqi Akademiyasına Üzeyir Hacıbəylinin adının qaytarılması və bərpa haqqında Sərəncamının, Heydər Əliyev Fondu və Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondu tərəfindən “Üzeyir dünyası” layihəsinin həyata keçirilməsinin, nəşrinin musiqi mədəniyyətimizin həyatında böyük əhəmiyyətini xüsusi qeyd etmək olar.

Üzeyir Hacıbəyli irsinin kitabxanalarda təbliği

Kitabxanalarda Üzeyir Hacıbəyli irsinin təbliği məqsədilə əvvəlcədən hazırlanmış tədbirlər planı əsasında elektron resursların, ənənəvi və virtual sərgilərin yaradılması, yeni kitabların təqdimatı, elmi-praktik konfransların, virtual dəyirmi masaların təşkili, daycest kimi informasiya xarakterli nəşrlərin hazırlanması və s. tədbirlərin təşkili məqsədəuyğun hesab olunur.

Elektron məlumat bazası. İlk növbədə kitabxanaların fondunda olan sənədlərə əsasən “Üzeyir Hacıbəyli - 135” adlı elektron məlumat bazası hazırlayıb kitabxananın saytında və sosial şəbəkələrdə yerləşdirmək tövsiyə olunur. Kitabxanalar elektron məlumat bazasını hazırlayarkən Milli Kitabxananın Üzeyir Hacıbəyli haqqında tərtib etdiyi “*Üzeyir Hacıbəyli. Müasir Azərbaycan peşəkar musiqi sənətinin və milli operasının banisi*” adlı elektron məlumat bazasından (<http://anl.az/el/emb/uhacibeyli/index.html>) istifadə edə bilirlər. Bazada bəstəkarın əsərləri, həyat və yaradıcılığı haqqında məlumatlar, görkəmli şəxslərin Üzeyir Hacıbəyli haqqında söylədiyi fikirlər, dahi bəstəkarın əsərləri və haqqında dərc olunan materiallar, əldə etdiyi mükafatlar, həmçinin, Üzeyir Hacıbəyli haqqında fotosəkillər və videolar öz əksini tapmışdır.

Tərtib olunmuş elektron məlumat bazası Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığı ilə maraqlanan ziyalılara, mütəxəssislərə, tədqiqatçılara, eləcə də geniş istifadəçi kütləsinə dahi bəstəkarla bağlı müxtəlif növ sənədlərlə tanış olmaqda, məkandan asılı olmayaraq onlardan rahat istifadə etməkdə yaxından köməklik edəcəkdir.

Qeyd edək ki, hər kitabxana məlumat bazasına Üzeyir Hacıbəyli ilə əlaqədar digər bölmələr də əlavə edə bilər. Məlumat bazası vaxtaşırı yenilənməli, yeni məlumatlar daxil

edilməli, eləcə də kitabxananın təşkil etdiyi bir sıra tədbirlərdə məlumat bazasından istifadə edilməlidir.

Nümunə

“Üzeyir Hacıbəyli – 135”

Həyat və yaradıcılığı

Əsərləri

- ✓ Kitablar
- ✓ Publisistika
- ✓ Operaları
- ✓ Musiqili komediyalar
- ✓ Xor əsərləri
- ✓ Orkestr əsərləri
- ✓ Kamera-instrumental əsərlər
- ✓ Romanslar
- ✓ Mahnılar
- ✓ Səsyazmalar

Haqqında

- ✓ Kitablar
- ✓ Məqalələr
- ✓ Dissertasiya və avtoreferatlar

Görkəmli şəxslər Üzeyir Hacıbəyli haqqında

Xatirəsinin əbədiləşdirilməsi

Mükafatlar

Fotoqalereya

Videoqalereya

Virtual Sərgi. Son zamanlar yalnız gənclər deyil, əhalinin əksər hissəsinin sosial şəbəkələrdən fəal istifadə etdiklərini nəzərə alaraq, yubiley ərəfəsində kitabxanalarda bəstəkarın yaradıcılığı haqqında daha çox istifadəçini məlumatlandırmaq, hətta kitabxanaya gəlmək imkanı

olmayan şəxsləri Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığı ilə yaxından tanış etmək məqsədilə **virtual kitab sərgilərinin** təşkili xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Slaydlar şəklində hazırlanan sərgidə dahi bəstəkarın əsərləri (Azərbaycan və digər dillərdə), haqqında yazılan əsərlər, qəzet və jurnal məqalələri, audiovizual sənədləri və s. nümayiş etdirmək olar. Virtual sərgilərdə kitabları üz qabığı ilə birlikdə və altında qısa yazılı annotasiya verməklə, əgər mümkünsə, kitabın onlayn versiyası və ya linkini yerləşdirməklə daxil etmək olar. Sərgini həm kitabxananın saytı, həm də sosial şəbəkələrdə geniş istifadəçi kütləsinə təqdim etmək tövsiyə olunur. Qeyd etmək lazımdır ki, belə sərgilərin təşkili sosial şəbəkə istifadəçiləri üçün də olduqca əhəmiyyətlidir.

Virtual kitab sərgisini hazırlayan zaman siz öz mövcud kitabxana fondlarımız ilə yanaşı, Milli Kitabxananın fondunda və elektron kitabxanasında olan resurslardan da yararlanma bilərsiniz.

Virtual kitab sərgisi hazırlayan zaman kitablar üz qabığı ilə birlikdə əlavə olunur.

Nümunə

Slayd 1: Sərginin başlığı

“Dahi bəstəkar – Üzeyir Hacıbəyli”

Slayd 2: “Bir azərbaycanlı, Azərbaycan Prezidenti kimi fəxr edirəm ki, Azərbaycan xalqı belə zəngin mədəniyyətə, zəngin incəsənətə, peşəkar musiqiyə malikdir. Azərbaycanda peşəkar musiqinin əsasını böyük Üzeyir Hacıbəyov qoyubdur” – **Ümummilli lider Heydər Əliyev.**

Slayd 3. Üzeyir Hacıbəylinin əsərləri Azərbaycan dilində

➤ ***Seçilmiş əsərləri:** 2 cildə. Operalar: Musiqili komediyalar; Satirik hekayələr; Səhnəciklər / Üzeyir*

Hacıbəyli; tərt. ed. və ön söz. A.Abasov.- I cild.- B.: Şərq-Qərb, 2005.- 408 s.

http://www.anl.az/el/h/hu_se1.pdf

➤ *Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları / Üzeyir Hacıbəyov; red. M.S.İsmayilov, S.Hacıbəyov; Azərb. SSR EA, Üzeyir Hacıbəyov ad. Azərb. İncəsənəti İn-tu.- Bakı: AzSSR EA, 1950.- 119 s.*

http://www.anl.az/el/musiqi_edebiyati/kitab/2013/1950-629.pdf

➤ *Əsli və Kərəm: 6 pərdəlik opera / Üzeyir Hacıbəyov; Mirzə Fətəli Axundov ad. Azərb. Dövlət Opera və Balet Teatri.- B.: [s.n.], 1942, [7] s.*

<http://anl.az/el/emb/uhacibeyli/eserleri/pdf/1942-513.pdf>

Slayd 4: Üzeyir Hacıbəylinin məqalələri Azərbaycan dilində

➤ *Hacıbəyli, Ü. Mühüm məsələlər / Üzeyir Hacıbəyli // Ədəbiyyat qəzeti.- 2010.- 9 iyul.- S.1,2.*

<http://www.anl.az/down/meqale/edebiyat/2010/iyul/130203.htm>

Slayd 5: Üzeyir Hacıbəyli haqqında məqalələr Azərbaycan dilində

➤ *Fərəcov, S. “Bu muzey qəlbimdə Üzeyir Hacıbəyli sevgisini daha da artırdı” / Savalan Fərəcov // Mədəniyyət.- 2019.- 7 avqust.- S.6.*

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2019/avqust/667777.htm>

➤ **Fərəcova, Z.** *Pedaqoq, maarifçi, musiqişünas: Dahi bəstəkarın həyat yoldaşı Mələykə xanım Hacıbəyovanın bioqrafiyasından bəzi qeydlər / Zöhrə Fərəcova // Azərbaycan.- 2020.- 7 mart.- S.4.*

<http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2020/mart/706334.htm>

➤ **Savalan.** *Üzeyir bəy Hacıbəylinin publisistikasında musiqi məsələləri / Savalan // Mədəniyyət.- 2019.- 27 noyabr.- S.6.*

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2019/noyabr/685984.htm>

Rus dilində

➤ **Ислам, А.** *Вне времени и пространства: Торжество музыки и идей Узеира Гаджибейли / Афет Ислам // Каспий.- 2019.- 20 сентября.- С.13.*

<http://www.anl.az/down/meqale/kaspi/2019/sentyabr/672307.htm>

➤ **Кухмазова, Ю.** *Источник становления жанра хоровой миниатюры творчества Узеира Гаджибейли / Юлизана Кухмазова // Вышка.- 2019.- 5 апреля.- С.7.*

<http://www.anl.az/down/meqale/vyshka/2019/aprel/644589.JPG>

Slayd 6: İzahlı mətn

Üzeyir Hacıbəyli Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixində yeni istiqamət və milli bəstəkarlıq məktəbinin əsasını qoymuş dahi şəxsiyyətdir. Azərbaycan musiqisi tarixində ilk opera, ilk musiqili komediya və bir sıra digər janrlarda ilk nümunələrin yaradıcısı kimi tanınan bəstəkar, eləcə də, ilk azərbaycanlı folklorçu-bəstəkar və Azərbaycan

musiqisinin dərinliklərini və istiqamətlərini araşdırıb üzə çıxarmış və əsaslandırmış ilk azərbaycanlı musiqişünas-alim kimi tanınır. Bütün ömrü boyu Azərbaycan mədəniyyətinə, musiqisinə xidmət edən bu unudulmaz şəxsiyyət 300-dən çox xalq mahnısını nota salmış, marş, kantata, fantaziya, mahnı və romanslar, kamera və xor əsərləri yazmışdır. Üzeyir Hacıbəylinin elmi-nəzəri məqalələri, “Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” monoqrafiyası milli musiqi elmimizin inkişafına qiymətli töhfədir. O deyirdi: “Musiqini elə yazmaq lazımdır ki, onu zövqü korlanmış bir qrup adam deyil, bütün xalq başa düşsün”.

Slayd 7: Üzeyir Hacıbəylinin seçilmiş fikirləri

“Hər bir millətdən dünyaya elə övladlar gəlir ki, onlar sanki özləri üçün anadan olmayıblar. Bəlkə də bütün xalqa, hətta ümuminsaniyyətə xeyir gətirmək və tərəqqisinə səbəb olmaq üçün yaranıblar... Bu insanlar nəinki sağlığında, hətta öləndən sonra da camaata mənfəət verirlər...”

***

“... Mən, yalnız tək musiqi səhnə tamaşalarının tərəfdarı deyiləm, ictimai tərbiyə üçün həm faciə, həm dram, həm komediya, həm opera, həm də operetta lazımdır. Məfkurəyə, əxlaqa malik olan və bədii üsulla yaradılan hər hansı bir səhnə əsəri – istər bədii, musiqi, istər şairanə əsər faydalıdır. Bu keyfiyyətlərə – qoy opera, dram, operetta, komediya olsun – cavab verməyən əsər isə faydasızdır.”

Slayd 8 : Kitabı oxumaq və ya daha yaxından tanış olmaq üçün kitabxananın ünvanı, əlaqə telefonları, saytı və e-mail ünvanı verilir.

Viktorinalar. Üzeyir Hacıbəylinin 135 illik yubileyi çərçivəsində kitabxanalarda əsasən yuxarı sinif şagirdlərinin dahi bəstəkarın yaradıcılığı haqqında biliklərini yoxlamaq üçün onların iştirakı ilə test şəklində **viktorinaların** keçirilməsi tövsiyə olunur.

Nümunə:

1. Üzeyir Hacıbəyli neçənci ildə və harada anadan olmuşdur?

A) 1880-ci il, sentyabrın 15-də Bakı şəhərində

B) 1885-ci il, sentyabrın 18-də Şuşanın yaxınlığındakı Ağcabədi kəndində (doğru cavab B)

C) 1870-ci il, sentyabrın 17-də Beyləqan şəhərində

D) 1887-ci il, oktyabrın 18-də Şuşanın yaxınlığındakı Ağcabədi kəndində

2. Azərbaycanda və bütün Şərq aləmində opera sənətinin əsası hansı əsərlə və nə zaman qoyulmuşdur?

A) 1908-ci ildə, "Leyli və Məcnun" operası ilə (doğru cavab A)

B) 1906-cı ildə "Əsli və Kərəm" operası ilə

C) 1910-cu ildə "Ər və arvad" musiqili komediyası ilə

D) 1910-cu ildə "Şeyx Sənan" operası ilə

3. Şuşa şəhərində Ü.Hacıbəylinin ev muzeyi nə vaxt yaradılmışdır?

A) 1955-ci ildə

B) 1969-cu ildə

C) 1959-cu ildə (doğru cavab C)

D) 1957-ci ildə

4. "Arşın mal alan" əsəri hansı janrda yazılmışdır?

A) Dram

B) Tragikomediya

C) Fasiə

D) Musiqili komediya (doğru cavab D)

5. Ü.Hacıbəylinin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş 2 seriyalı “Üzeyir ömrü” bədii filminin rejissoru kim olmuşdur?

- A) Anar (doğru cavab A)
- B) Oqtay Mirqasimov
- C) Tofiq İsmayilov
- D) Latif Səfərov

Viktorinanın təşkili üçün kitabxana həm veb saytında, həm də yerli qəzətdə elan verməli, daha sonra iştirakçıları, münisflər heyətini, viktorinanın şərtlərini müəyyən etməli, yeri və tarixi barədə məlumat verməlidir. Suallara düzgün cavab verən məktəblilərə dahi bəstəkarın yaradıcılığı ilə bağlı hər hansı bir kitabı hədiyyə edə bilərsiniz. Müsabiqəni təşkil edən zaman həmçinin sərgi hazırlamaq, sənədli film nümayiş etdirmək, tövsiyə ədəbiyyat siyahıları hazırlamaq da məqsəduyğun hesab edilir.

Virtual dəyirmi masa. Yubileyə əlaqədar kitabxanalarda təşkil oluna biləcək növbəti tədbirlərdən biri də virtual dəyirmi masaadır. Tədbiri Regional Mədəniyyət İdarələri və digər yerli təşkilatlarla birgə regionlararası və ya region daxilində bir neçə kitabxana arasında keçirə bilərsiniz. Maarifləndirmə xarakteri daşıyan virtual dəyirmi masanı təşkil edən zaman müzakirə olunacaq məsələlər öncədən müəyyənləşdirilməli, iştirakçılar əvvəlcədən təyin edilməli, mütəxəssislərin konkret mövzularda çıxışları nəzərdə tutulmalı və mövzu ilə bağlı suallar hazırlanmalıdır. Kitabxanaçı tədbirlə bağlı sosial şəbəkələrdə, kitabxananın saytında elan yerləşdirməli və iştirakçıların onlayn qeydiyyatdan keçməsinə nəzarət etməlidir. Bu cür tədbirlərin video çəkilişini də həmçinin, kitabxananın saytında, sosial şəbəkələrdə yerləşdirməklə daha çox istifadəçinin məlumatlandırılmasına şərait yaratmaq olar.

Virtual dəyirmi masanı aşağıdakı mövzularda keçirə bilərsiniz: “*Üzeyir bəy və milli kinomuz*”, “*Üzeyir Hacıbəyli*

milli mədəniyyət mücahidi”, “*Milli musiqimizin banisi Üzeyir Hacıbəyli*”, “*Üzeyir Hacıbəyli və bu günümüz*”, “*18 sentyabr – Milli musiqi günüdür*” və s.

Buktreylər. Üzeyir Hacıbəylinin 135 illik yubileyi ilə əlaqədar təşkil olunacaq tədbirlər sırasında buktreylerin hazırlanması da məqsədəuyğun hesab olunur. Buktreylər (ing. “booktrailer”) hər hansı bir kitab haqqında bədii formada bəhs edən kiçik videoçarxdır. Bu cür çarxların hazırlanmasında əsas məqsəd vizual vasitələrin köməyi ilə təqdim olunan kitablara diqqətin cəlb edilməsidir. 3 dəqiqədən artıq olmayan bu “mini film”i peşəkar kamera və ya smartfon telefonlara çəkmək olar. Öncə “Power-point”, “Camtasia Studio” kimi proqramlardan istifadə etməklə təqdimat yaradılır, mətn, musiqi yazılır, daha sonra montaj edilir. Belə çarxları kitabxananın saytında və sosial şəbəkələrdə də yerləşdirə bilərsiniz. Buktreylərlərin hazırlanması üçün kitabın, janrın, süjet xəttinin seçilməsi, video formatın təyin edilməsi, buktreylerin proqramda yazılması və montajı, saytda yerləşdirilməsi lazımdır. Bunun üçün mövzu ilə bağlı kitablar öncədən seçilməli, müəllif, kitabın sərlövəsi, kitabdan seçilmiş qısa mətnlər, sitatlar, kitabın üz qabığı və xülasə, ssenari hazırlanmalı və müvafiq proqramda yığılmalıdır. Yubiley çərçivəsində Üzeyir Hacıbəylinin həyatı və yaradıcılığı haqqında kitabları, yazdığı əsərləri vizuallaşdırmaq maraqlı və faydalı hesab oluna bilər.

Daycest. Üzeyir Hacıbəylinin 135 illik yubileyi ilə bağlı kitabxanalarda **daycest** kimi informasiya xarakterli nəşrlər hazırlamaq olar. Daycest - (“digest”- ingilis dilindən tərcümədə “xülasə”, “toplu” mənasını verir) hər hansı bir aktual məsələ ilə bağlı daha dərin və ətraflı tədqiqat aparmağa, müxtəlif mənbələrdə çap olunmuş materialların (əsasən dövrü nəşrlər) qısa xülasəsini əks etdirməklə onu geniş ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmağa xidmət edir.

Daycestin hazırlanması həm kitabxana istifadəçiləri, həm də tədqiqatçı-alimlər üçün olduqca əhəmiyyətlidir. Bu məqsədlə siz yubileylə bağlı dövrü nəşrlərdə dərc edilmiş məqalələri seçərək qısa xülasələrini verməklə daycestdə hazırlaya bilərsiniz. Daycestdə hazırlayan zaman həmçinin Milli Kitabxananın (www.anl.az) elektron kataloqunda da (<http://ek.anl.az/search/query?theme=e-kataloq>) axtarış apara bilərsiniz.

Daycestdə aşağıdakı mövzularda tərtib etmək olar: “Cümhuriyyət və Üzeyir Hacıbəyli”, “Üzeyir Hacıbəyli – alim, musiqişünas, ictimai xadim”, “Milli musiqimizin Üzeyir Hacıbəyli zirvəsi” və s. Hazırlanmış daycestdə elektron formada kitabxananın saytında, sosial şəbəkələrdə yerləşdirməklə də istifadəçilərin diqqətini bu mövzuya yönəldə bilərsiniz.

Nümunə:

İsmayıloğlu, A. “Üzeyir bəyin publisistikasında musiqi məsələləri”/ Atabala İsmayıloğlu // Azad Azərbaycan.- 2019.- 3 dekabr.- S.5.

http://www.anl.az/down/meqale/az_azerbaycan/2019/dekabr/44.JPG

Məqalədə bütün həyatını görkəmli bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin yaradıcılığına həsr etmiş Səadət xanım Qarabağlının “Üzeyir bəy Hacıbəylinin publisistikasında musiqi məsələləri” adlı kitabının təqdimatından bəhs edilir. Müəllif qeyd edir ki, tədbiri giriş sözü ilə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, AMEA-nın müxbir üzvü, Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə açmışdır. O, Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında Üzeyir bəyin xidmətlərindən bəhs etmişdir. F.Əlizadə bu istiqamətdə “Üzeyir bəy Hacıbəylinin publisistikasında musiqi məsələləri” kitabının

əhəmiyyətindən söhbət açmış, kitabın müəllifi Səadət xanımın Üzeyir bəyə sədaqətini, onun yaradıcılığına ehtiramını yüksək qiymətləndirmişdir.

Müəllif həmçinin, məqalədə kitabın redaktoru, Xalq artisti, professor Ülviyyə Hacıbəyovanın, Əməkdar jurnalist, “Xalq” qəzetinin baş redaktorunun müavini Tahir Aydınoglundan, bədii hissədə Əməkdar artist Anar Şuşalının ifasından da söhbət açmışdır.

Məqalənin sonunda tədbiri yekunlaşdıran üzeyirşünas-tədqiqatçı Səadət Qarabağlının kitabın ərsəyə gəlməsi tarixi barədə fikirləri, məclisin təşkilatçılarna, çıxışçılara, təşrif buyuranlara təşəkkürü öz əksini tapmışdır.

Məmmədova, R. Üzeyir Hacıbəylinin zəngin elmi irsinin yeni nəşri / Rəna Məmmədova // 525-ci qəzet.- 2019.- 18 sentyabr.- S.19.

<http://www.anl.az/down/meqale/525/2019/sentyabr/671797.htm>

Məqalənin əvvəlində Üzeyir Hacıbəylinin elmi irsinin, xüsusən də, musiqinin tarixi və nəzəri məsələlərini əks etdirən dəyərli işlərinin hər zaman musiqişünaslar üçün əhəmiyyət daşıdığı qeyd edilir. Müəllif bildirir ki, musiqişünaslar daima xalq musiqisinin, musiqi mədəniyyətinin tədqiqi ilə bağlı ən müxtəlif problemlərin araşdırılmasında Ü.Hacıbəylinin dərin və mənalı elmi müddəalarına istinad edərək musiqi elminin inkişafı üçün çalışmışlar.

Məqalədə eləcə də, Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq elmləri doktoru, Bakı Musiqi Akademiyasının “Azərbaycan ənənəvi musiqisi və müasir texnologiyalar” kafedrasının müdiri, Azərbaycan musiqisi üzrə bir çox

internet-layihələrin müəllifi və rəhbəri, “Musiqi dünyası” jurnalının baş redaktoru və nəşiri, professor Tariyel Məmmədovun tərtibçisi olduğu “Üzeyir Hacıbəyli. Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” layihəsi haqqında məlumatlar öz əksini tapmışdır.

Müəllif qeyd edir ki, Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev Üzeyir Hacıbəyli irsini, onun Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafındakı rolunu yüksək qiymətləndirərək, daima öz çıxışlarında bunu vurğulamışdır. Burada həmçinin, 1999-cu ildən bu günədək sentyabrın 18-nin Musiqi bayramı kimi qeyd edilməsinin bir ənənə halını alaraq Azərbaycan mədəniyyətini əlamətdar hadisələrlə zənginləşdirməsindən də söz açılıb.

Məqalənin sonunda bildirilir ki, belə bir kitabın işıq üzü görməsi Üzeyir Hacıbəyli dühasına dərin ehtiram və hörmət əlaməti olaraq, onun elmi irsinin həm mütəxəssislərə, həm də geniş istifadəçi kütləsinə çatdırılmasında böyük rol oynayacaqdır.

***Üzeyir Hacıbəylinin rəqsə sevgisi, dəyəri
və qayğısı: Musiqi gününə və Üzeyir
Hacıbəylinin əziz xatirəsinə həsr olunur
// Kredo.- 2019.- 18 sentyabr.- S.12;14.***

[http://www.anl.az/down/meqale/kredo/2019/sentyabr/671915\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/kredo/2019/sentyabr/671915(meqale).pdf)

Məqalənin əvvəlində qeyd olunur ki, dahi bəstəkar, ictimai-siyasi xadim Üzeyir Hacıbəyli ölkəmizdə incəsənətin bütün janrlarının, eləcə də, milli rəqsin inkişafı üçün daima səfərbər olmuş, onun peşəkar sənət kimi meydana çıxmasının, formalaşaraq inkişafının qayğısına qalmışdır. Ü.Hacıbəyli “Arşın mal alan” operettasındakı toy səhnəsində xalq rəqs havalarından və milli rəqslərdən

istifadə etmişdir. Məqalədə bildirilir ki, operettaya həmçinin rəqs quruluşu verilmiş və rəqslərimizin səhnə həyatına qədəm qoyması üçün vasitə sayılmışdır. İlk rəqs qrupunun yaranmasından başlayaraq, mahnı və rəqs ansamblına çevrilənə qədər bütün işlər Ü.Hacıbəylinin nəzarəti, köməyi və qayğısı ilə başa gəlmişdir.

Müəllif qeyd edir ki, Azərbaycanda xor musiqi sənətinin yaranması və sonrakı inkişafı da Üzeyir Hacıbəylinin adı ilə bağlıdır. Üzeyir bəy xor yaratmaq arzusunu 1936-cı ildə həyata keçirmişdir. Həmin ildə həmçinin Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası yaradılmışdır. Üzeyir bəyin təşkil etdiyi xor filarmoniyada fəaliyyət göstərirdi.

Məqələnin sonunda qeyd olunur ki, dahi insan, böyük bəstəkar Üzeyir Hacıbəyli rəqs sənətinə gələnlərə hörmət, məhəbbət, qayğı göstərmiş və xüsusi diqqət yetirmişdir. O, milli rəqs sənətinin inkişafı, ifaçıların yetişməsi, ansamblın formalaşması, xor sənətinin inkişafı üçün bütün bacarığını sərf etmişdir.

ƏLAVƏLƏR

Əlavə 1

Üzeyir musiqi gününün keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Dahi Azərbaycan bəstəkarı, Azərbaycan milli operasının banisi, böyük musiqişünas-alim, publisist və pedaqoq Üzeyir Hacıbəyovun Azərbaycan musiqi sənətinin inkişafında misilsiz xidmətlərini nəzərə alaraq, böyük sənətkara xalq ehtiramını və məhəbbətini təcəssüm etdirmək məqsədilə **qərara alıram:**

1. Hər il sentyabr ayının 18-də Üzeyir musiqi günü keçirilsin.

2. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinə tapşırılsın ki, hər il sentyabr ayının 18-də Üzeyir musiqi gününün keçirilməsini təmin etsin.

Heydər Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 18 sentyabr 1995-ci il.

Əlavə 2

Üzeyir Hacıbəylinin həyat və fəaliyyətinin əsas tarixləri

1885, 18 sentyabr	Üzeyir Əbdülhüseyn oğlu Hacıbəyli Şuşa Qəzasının Ağcabədi kəndində (indiki Ağcabədi rayonu) anadan olmuşdur.
	İlk təhsilini Şuşa şəhərindəki Rus-Azərbaycan məktəbində almışdır.
1892-1896	Şuşada mədrəsədə təhsil almış, ərəb və fars dillərini mükəmməl öyrənmişdir.
1897, 18 avqust	Bəylik şəhadətnaməsi verilmişdir.
1897-1898	“Füzulinin Leyli və Məcnun” poemasından “Məcnun Leylinin məzarı üstündə” adlı səhnələşdirilmiş parçada xorun iştirakçısı olmuşdur (Şuşa).
1898	“Kitabi-məshəkə” əsərini yazmışdır.
1897-1899	Şuşa məktəbində oxumuşdur.
1899, avqust – 1904, iyun	Qori Müəllimlər Seminariyasına daxil olmuş, oranı bitirərək kənd müəllimi adını almışdır.
1903	“Dəllək” felyetonu (“Şərqi-rus” qəzeti) dərc edilmişdir.
1904	Ədəbi-publisistik yaradıcılığına başlamışdır.
1904, sentyabr	Cəbrayıl qəzasının Hadrut kəndində müəllim işləmişdir.
1905, mart	Şuşada “Cavanlar İttifaqı” təşkilatının üzvü olmuşdur.
	Bakı şəhərinə köçmüşdür. “Həyat” qəzeti redaksiyasında mütərcim işləmişdir.
	Bakı şəhərində Bibiheybət ibtidai məktəbində müəllim işləmişdir.

1905, dekabr – 1908, iyun (fasilə ilə)	“İrşad” qəzetində mütərcim və felyetonçu işləmişdir.
1907	“Leyli və Məcnun” operası üzərində işləyərək bəstəkarlıq fəaliyyətinə başlamışdır.
	“Siyasi, hüquqi, iqtisadi və əsgəri sözlərin türk-rus və rus-türk lüğəti” çapdan çıxmışdır. Bu lüğət maarifçilik sahəsində böyük rol oynamışdır.
1908	“Hesab məsələləri” kitabını yazmışdır.
1908, 12 (25) yanvar	Azərbaycanda müasir professional musiqi sənətinin əsasını qoyan “Leyli və Məcnun” operasının ilk tamaşası olmuşdur.
1908-1909	“Tərəqqi” qəzetinin felyetonçusu və müvəqqəti redaktoru olmuşdur.
1908-1911	“Səadət” xeyriyyə cəmiyyəti məktəbində müəllim işləmişdir.
1909, 30 noyabr	“Şeyx Sənan” operasının ilk tamaşası olmuşdur.
1909, 20 dekabr	Məleykə Terequlova ilə ailə həyatı qurmuşdur.
1909	N.V.Qoqolun “Şinel” əsərini Azərbaycan dilinə tərcümə etmişdir.
1909-1910	“Həqiqət” qəzetinin redaktoru olmuşdur.
1910, 24 may	“Ər və arvad” operettasının ilk tamaşası olmuşdur.
1910, 12 noyabr	“Rüstəm və Söhrab” operasının ilk tamaşası olmuşdur.
1911, 25 aprel	“O olmasın, bu olsun” operettasının ilk tamaşası olmuşdur.
1912, 10 mart	“Şah Abbas və Xurşudbanu” operasının ilk tamaşası olmuşdur.
1912, 18 may	“Əsli və Kərəm” operasının ilk tamaşası olmuşdur.
1912-1913	Moskvada Filarmoniya Cəmiyyəti nəzdində

	İlyinskiyin xüsusi musiqi kurslarında təhsil almışdır (N.M.Laduxinin və N.N.Sokolovskinin rəhbərliyi altında).
1913, avqust	Peterburqa köçmüşdür.
	“Arşın mal alan” operettası üzərində işi tamamlamışdır.
1913, 25 oktyabr	“Arşın mal alan” operettasının Bakıda ilk tamaşası olmuşdur.
1914, yanvar-iyun	Peterburq Konservatoriyasında təhsil almışdır.
	“Harun və Leyla” operası üzərində işləmişdir.
1915	“Harun və Leyla” operasının librettosu nəşr edilmişdir.
1915, sentyabr – 1916, fevral	“Yeni İqbal” qəzetinin redaktoru olmuşdur.
1918, iyun-sentyabr	Azərbaycan opera artistlərinin Ənzəli və Rəşt şəhərlərinə qastrol səfərinə rəhbərlik etmişdir.
1919-1920	“Azərbaycan” qəzetinin redaktoru olmuşdur.
1920	Xalq Konservatoriyasının təşkilində iştirak etmişdir.
	Bakıda “Fenomen” teatrında “Şərq musiqisi məsələlərinə dair” məruzə etmişdir.
	N.Nərimanov Ü.Hacıbəyliyi güllələnməkdən xilas etmişdir.
1920, iyul-avqust	“İnternasional”ın Azərbaycan dilinə tərcümə edilməsində iştirak etmişdir.
1920-1921	Qadınlar klubu yanında Xalq Çalğı Alətləri Orkestrini təşkil etmişdir.
	Qızıl ordunun musiqi şöbəsinə fəhlə klubları yanında xor və musiqi dərnəklərinə rəhbərlik etmişdir.
1921	Respublika Xalq Maarif Komissarlığında məruzə etmiş, həmin məruzə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının yaradılması üçün

	proqram kimi təsdiq olunmuşdur.
	“Vəzifeyi-musiqiyyəməzə aid məsələlər” adlı məqaləsini nəşr etdirmişdir. Həmin məqalədə Azərbaycan musiqisinin inkişaf yollarını müəyyən etmişdir.
	Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında musiqi-nəzəriyyə fənləri pedaqoqu, Şərq musiqisi şöbəsinin rəhbəri olmuşdur.
1921-1922	Respublika Xalq Maarif Komissarlığı İncəsənət şöbəsinin musiqi bölməsinə rəhbərlik etmişdir.
1922	Birinci Azərbaycan məktəbini (Azərbaycan-türk musiqi məktəbi – ATMM) təsis etmişdir. Həmin məktəb 1925-ci ildə texnikuma çevrilmiş, texnikum isə 1926-cı ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası ilə birləşmişdir. Azərbaycan Dövlət Dram Teatrı yanında repertuar komissiyasının tərkibinə daxil edilmişdir.
	Azərbaycan Dövlət Musiqi Məktəbi yanında opera sinfi təşkil etmiş və onun rəhbəri olmuşdur.
1925	Ü.Hacıbəylinin rəhbərliyi altında Azərbaycan Dövlət Musiqi Texnikumunun tələbələrinin gücü ilə “Arşın mal alan” musiqili komediyasının yeni tamaşası olmuşdur.
	Bakı Zəhmətkeş Deputatları Sovetinə deputat seçilmişdir.
1926	Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının prorektoru olmuşdur.
	Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası çoxsəsli tələbə xorunun təşkilinə təşəbbüs göstərmişdir.
1927	“Azərbaycan türk nəğmələri” məcmuəsini nəşr etdirmişdir (M.Maqomayev ilə birlikdə).

1928, may	Azərbaycan Aşıqlarının Birinci qurultayında “Aşıq sənəti” mövzusunda məruzə etmişdir.
1928-1929	Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru olmuşdur.
1930-1938	Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında Azərbaycan Xalq Musiqisi şöbəsinin müəllimi və müdiri olmuşdur.
1931	Birinci “notlu” Azərbaycan Xalq Çalğı Alətləri Orkestrinin təşkilatçısı olmuşdur.
1932	Konsertlərin bacarıqla təşkil edilməsinə görə Azərbaycan MİK yanında Azərbaycan radio verilişləri komitəsinin fərmanı ilə təltif olunmuşdur.
1932-1936	“Koroğlu” operası üzərində işləmişdir.
1934	Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında “Ali məktəbdə tar və kamançanın perspektivləri” mövzusunda məruzə etmişdir.
	Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin öyrənilməsi məsələlərinə həsr olunmuş müşavirədə çıxış etmişdir.
1935	İncəsənət işçilərinin Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı və Mərkəzi hərbi-hamilik Komissiyası tərəfindən fəxri fərmanla təltif edilmişdir.
	“Azərbaycan Əməkdar incəsənət xadimi” fəxri adına layiq görülmüşdür.
1936	Bakı şəhər Filarmoniyası (sonralar M.Maqomayev adına filarmoniya) (indiki Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyası) yanında Azərbaycan Dövlət xorunu təşkil etmişdir.

1937, 30 aprel	“Koroğlu operasının ilk tamaşası olmuşdur.
1937	“Azərbaycan xalq artisti” fəxri adına layiq görülmüşdür.
	Birinci çağırış SSR Ali Sovetinin deputatı olmuşdur.
1938	Moskvada Azərbaycan incəsənəti on günlüyünün təşkilatçılarından və iştirakçılarından biri olmuşdur.
	“SSRİ Xalq artisti” fəxri adına layiq görülmüşdür
	Lenin ordeni ilə təltif edilmişdir.
	Sovet İKP üzvlüyünə namizədlik stajı keçmədən qəbul olunmuşdur (Stalinin göstərişi ilə).
	Moskvada keçirilən dirijorların Ümumittifaq müsabiqəsinin münisflər heyətinin üzvü olmuşdur.
1938-1948	Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri olmuşdur.
1939	“Koroğlu” operası türkmən dilində Aşqabad şəhərində səhnəyə qoyulmuşdur.
	Azərbaycan Yazıçılar İttifaqına üzv seçilmişdir.
1939, oktyabr	Milli musiqi alətlərində ifaçıların Ümumittifaq müsabiqəsində münisflər heyətinin sədri olmuşdur (Moskva).
1939-1948	Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru olmuşdur.
1940	P.İ.Çaykovski adına Moskva Dövlət Konservatoriyasında “Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” mövzusunda məruzə etmişdir.
	Stalin mükafatı komitəsinin üzvü olmuşdur.

	Professor elmi adını almışdır.
	P.İ.Çaykovskinin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə respublikada həyata keçirilən musiqi tədbirlərinə rəhbərlik etmişdir.
	“Koroğlu” operası üçün Stalin mükafatına layiq görülmüşdür.
	Milli vokalçı kadrların hazırlanması məsələlərinə dair Bakıda keçirilən Ümumittifaq müşavirəsində çıxış etmişdir.
1941-1945	Əsgərlərə xidmət sahəsində Respublikada genişlənən musiqi-hamilik işinin rəhbəri olmuşdur.
1942, sentyabr	Muğam və xalq mahnılarının ifası məsələsinə dair Bakıda keçirilən müşavirədə çıxış etmişdir.
1944	SSRİ EA-nın Azərbaycan filialı İncəsənət bölməsinin rəhbəri olmuşdur.
	Respublika gənc ifaçıları müsabiqəsinin münisflər heyətinin sədri olmuşdur.
1944, dekabr	Qafqaz respublikaları musiqi ongünlüyünün bədii rəhbəri olmuşdur.
	Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestrinə Üzeyir Hacıbəylinin adı verilmişdir.
1945	“Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” kitabı nəşr edilmişdir.
	Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü seçilmişdir.
	“Qırmızı Əmək Bayrağı” ordeni ilə təltif edilmişdir.
	Azərbaycan SSR EA-nın İncəsənət İnstitutuna Üzeyir Hacıbəylinin adı verilmişdir.
1945, sentyabr	Üzeyir Hacıbəylinin 60 illik yubileyi təntənə ilə keçirilmişdir.
1945, dekabr	Musiqi ifaçılarının Ümumittifaq müsabiqəsinin

	münsiflər heyətinin üzvü olmuşdur.
1945-1948	Azərbaycan SSR EA Azərbaycan İncəsənəti İnstitutunun direktoru olmuşdur.
1946	“Arşın mal alan” kinofilminin musiqi müəllifi kimi Stalin mükafatı verilmişdir.
	İkinci çağırış SSR Ali Sovetinə deputat seçilmişdir (Naxçıvan MR-dan).
1948, 23 noyabr	Bakı şəhərində vəfat etmiş və birinci Fəxri Xiyabanda dəfn olunmuşdur.

Görkəmli şəxslər Üzeyir Hacıbəyli haqqında

Bir azərbaycanlı, Azərbaycan Prezidenti kimi fəxr edirəm ki, Azərbaycan xalqı belə zəngin mədəniyyətə, zəngin incəsənətə, peşəkar musiqiyə malikdir. Azərbaycanda peşəkar musiqinin əsasını böyük Üzeyir Hacıbəyov qoyubdur.

***

Üzeyir Hacıbəylinin Azərbaycanda yaratdığı musiqi məktəbi elə bir məktəb olub ki, ondan sonra xalqımız dünyaya bir çox görkəmli bəstəkarlar, musiqiçilər, mədəniyyət xadimləri verib.

Heydər Əliyev,

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri

Üzeyir Hacıbəyli Azərbaycan xalqının dünya mədəniyyətinə bəxş etdiyi ən görkəmli şəxsiyyətlərdən biridir.

İlham Əliyev,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Üzeyir irsi, həqiqətən böyük bir dünyadır. Bu dünyanın əzəməti ondadır ki, Üzeyir bəy bu gün də əsl pedaqoq kimi bizi tərbiyə edir, bizə kədərlənməyi və gülməyi öyrədir. Muğam dramaturgiyasının sirlərini açır. Aşıq sənətinin qüdrətini dərk etməyə kömək edir.

Mehrriban Əliyeva,

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti,

Heydər Əliyev Fondunun və Azərbaycan Mədəniyyət

Fondunun prezidenti, Yunesko və İSESKO-nun

xoşməramlı səfiri

Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin yaradıcısı, məşhur Sovet bəstəkarı Üzeyir Hacıbəylinin musiqisi xalqımızın ürəyində yaşayır, onun mənəvi həyatını zینətləndirir.

Qara Qarayev,
bəstəkar, SSRİ Xalq artisti

Məşhur bir əfsanədə Anteyin qeyri-adi qüdrətini onun ayaqlarının torpağa dayanmasında, torpaqla bağlılığında görürlər. Üzeyir Hacıbəyli özü də bu müqayisəni sevirdi və bəstəkarın gücünü-qüvvətini onun xalq həyatına, xalq sənətinə bağlılığında görürdü. Biz böyük Üzeyir yaradıcılığından bu Antey qüdrətinin sirlərini hələ çox öyrənməliyik.

Fikrət Əmirov,
bəstəkar, SSRİ Xalq artisti

Biz fəxrlə qeyd etməliyik ki, Üzeyir Hacıbəyovun “Leyli və Məcnun”undan “Koroğlu”suna kimi Azərbaycan operasının otuz ildə keçdiyi yüksək inkişaf yolunu Qərbi Avropanın bəzi məmləkətlərində opera sənəti iki yüz ilə keçmişdir.

Niyazi,
bəstəkar, dirijor, SSRİ xalq artisti

Üzeyir sənətinin qüdrəti orasındadır ki, bəstəkarımız Azərbaycan xalq musiqisinin, muğamlarımızın bütün incəliklərini bilir, onun məlahətini duyur, öyrənir və xalqın sevəcəyi yeni əsərlər yaratmaq üçün geniş axtarışlar aparırdı.

Bülbul,
müğənni, SSRİ Xalq artisti

Azərbaycan xalqının ləyaqətli oğlu olan Üzeyir Hacıbəyov istedadlı bəstəkar, qabil sənətkar olmaqla, gənclərimizin tərbiyəsi ilə məşğul olan ən yaxşı müəllimdir.

Səid Rüstəmov,
bəstəkar, Azərbaycan SSR Xalq artisti

“Koroğlu” operası Azərbaycanın opera aləmində öz revolyusion coşğunluğu ilə bədii yenilikləri ilə, parlaq xalq musiqisi ilə son dərəcə yüksək bir yer tutmaqdadır.

Hüseyn Cavid,
yazıçı - dramaturq

Üzeyir sənətinin dili bütün xalqlar üçün aydındır. Avropa musiqi mədəniyyətindən, xüsusən nəcib və xeyirxah rus xalqının zəngin musiqi mədəniyyətindən məharətlə istifadə edən bu sənətkar bütün Sovet xalqları üçün əziz və doğmadır.

Səməd Vurğun,
Xalq şairi

Üzeyir bəy elə sənətkardır ki, onun adı tərifi yükü götürmür, o hər hansı tərifi pilləsindən yuxarıda duran bir simadır.

Rəsul Rza,
Xalq şairi

Üzeyir sənət vasitəsilə öz həyatını xalqın xidmətinə vermişdi. Ancaq belə bir sənətkar Azərbaycan operasının şah əsəri olan “Koroğlu” kimi ölməz əsər yarada bilərdi.

Mirzə İbrahimov,
Xalq yazıçısı

“Koroğlu” operasının məzmun və mündəricəsi Üzeyirin siyasi və ictimai varlığının güzgüsüdür – demək olar.

Məmməd Səid Ordubadi,

yazıçı

Üzeyir Hacıbəylinin əsərləri yaşadığı mühitin, içində dolandığı xalqın, cəmiyyətin, ifadəyi – hal və keyfiyyətidir.

Cəfər Cabbarlı,

yazıçı, dramaturq

Üzeyir Hacıbəyli sənəti Azərbaycan dühasının dünya mədəniyyət xəzinəsinə bəxş etdiyi ən nadir incilərdəndir.

Zemfira Səfərova,

professor, AMEA-nın müxbir üzvü

Azərbaycan sovet musiqisinin təməlini qoyan Üzeyir Hacıbəyli böyük təbii istedad sahibi kimi bir bəstəkar, görkəmli ictimai xadim idi. O, bütün həyatını Azərbaycan Sovet musiqi mədəniyyətinin inkişafına həsr etdi.

Dmitri Şostakoviç,

bəstəkar, SSRİ Xalq artisti

Üzeyir yalnız Azərbaycan xalqının deyil, bütün Sovet xalqının fəxri və şöhrətidir. Gürcü xalqı onun simasında öz etibarlı dostunu və qardaşını görür.

Akaki Xorava,

gürcü bəstəkarı, SSRİ xalq artisti

Ədəbiyyat

1. Əsli və Kərəm [Notlar]: Partitura : 4 pərdəli, 6 şəkilli opera : Azərbaycan xalq dastanı əsasında / libretto müə. Üzeyir Hacıbəyli; red. F.Əlizadə; kompüter not qrafikası və korrektor F.Allahverdi; burax. məsul Ə.Güləliyev ; ön sözün müə. S.Fərəcov; Heydər Əliyev Fondu; Azərbaycan Mədəniyyət Fondu.- Bakı: Şərq-Qərb, 2010.- 257, [3] s.

http://anl.az/el/musiqi_edebyyati/kitab/2015/2010-2563.pdf

2. Koroğlu [Notlar]: Partitura: 5 pərdəli opera: eyniadlı xalq dastanının motivləri əsasında / Üzeyir Hacıbəyli; libretto müə. H.İsmayılov; şeirlərin müə. M.S.Ordubadi; red. F.Əlizadə; kompüter not qrafikası və korrektor Y. Nemətli; burax. məsul Ə.Güləliyev; ön sözün müə. Z. Qafarova; Heydər Əliyev Fondu; Azərbaycan Mədəniyyət Fondu. C. 1. Pərdə 1.- Bakı: Şərq-Qərb, 2010.- 278, [2] s.

http://anl.az/el/musiqi_edebyyati/kitab/2015/2010-2557.pdf

3. Leyli və Məcnun [Notlar]: Partitura: 5 pərdəli, 6 şəkilli opera: Füzulinin eyni adlı poeması əsasında / libretto müə. Üzeyir Hacıbəyli; red. F.Əlizadə; kompüter not qrafikası və korrektor Y.Nemətli; burax. məsul Ə.Güləliyev; ön sözün müə. F.Əliyeva; Heydər Əliyev Fondu; Azərbaycan Mədəniyyət Fondu.- Bakı: Şərq-Qərb, 2010.- 373, [3] s.-

http://anl.az/el/musiqi_edebyyati/kitab/2015/2010-2562.pdf

***

4. Üzeyir Hacıbəyli [Elektron resurs]: bibliografiya: 1905-2015 / Azərb. Resp. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, M.F.Axundov ad. Azərb. Milli Kitabxanası; tərt. H.Haşımov [və b.]; elmi red. və ön söz. müəll. Z.Səfərova; ixt. red. və burax. məs. K.Tahirov; red. G.Səfərəliyeva. – Bakı: [M.F.Axundov ad. Azərb. Milli Kitabxanası], 2015. – 540 s.

[http://anl.az/download/hu_bibliografiya\(1905-2015\).pdf](http://anl.az/download/hu_bibliografiya(1905-2015).pdf)

***

5. Hacıbəyov, Ü. Tarixi günümüz / Üzeyir Hacıbəyov // Azərbaycan.- 2018.- 7 dekabr.- S.6.

<http://www.anl.az/download/meqale/azerbaycan/2018/dekabr/621771.htm>

***

6. Babayeva, G. Üzeyir bəy Hacıbəylinin publisistik irsinə bir baxış / Gülbəniz Babayeva // 525-ci qəzet.- 2019.- 13 sentyabr.- S.14.

<http://www.anl.az/download/meqale/525/2019/sentyabr/671093.htm>

7. Fərəcova, Z. Pedaqoq, maarifçi, musiqişünas: Dahi bəstəkarın həyat yoldaşı Məleykə xanım Hacıbəyovanın bioqrafiyasından bəzi qeydlər/ Zöhrə Fərəcova// Azərbaycan.- 2020.- 7 mart.- S.4.

<http://www.anl.az/download/meqale/azerbaycan/2020/mart/706334.htm>

8. Fərəcova, Z. Vətən sevgisini musiqi dilinə çevirən bəstəkar / Zöhrə Fərəcova // Azərbaycan.- 2019.- 19 sentyabr.- S. 7.

<http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2019/sentyabr/672011.htm>

9. Qurbanov, B. Üzeyir Hacıbəylinin əsərlərində qadın mövzusu / Babək Qurbanov // Respublika.- 2019.- 12 mart- S.15.

[http://www.anl.az/down/meqale/respublika/2019/mart/15\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/respublika/2019/mart/15(meqale).pdf)

10. Muradlı, X. Bitməyən melodiya: 18 sentyabr Üzeyir Musiqi Günüdür / Xəyalə Muradlı // Azərbaycan.- 2019.- 18 sentyabr.- S. 1; 7.

<http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2019/sentyabr/671829.htm>

11. Orsər, R. Üzeyir Hacıbəyli publisistikasının cazibəsi və Şirməmməd Hüseynov fədakarlığı / Ramiz Orsər // Ədalət.- 2020.- 5 may.- S.5.

[http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2020/may/707341\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2020/may/707341(meqale).pdf)

12. Vəliyev, M. Üzeyir bəy Hacıbəylinin publisistikasında musiqi məsələləri / Məhəmməd Vəliyev// Respublika.- 2019.- 1 oktyabr.- S.3.

[http://www.anl.az/down/meqale/respublika/2019/oktyabr/674348\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/respublika/2019/oktyabr/674348(meqale).pdf)

Rus dilində

13. Джавадова, Г. Памяти гениального композитора: Узейр Гаджибейли-125 / Гюльнара Джавадов // Бакинский рабочий.- 2010.- 16 октября.- С. 4.

<http://www.anl.az/down/meqale/bakrabochiy/2010/oktyabr/137013.htm>

İnternetdə

www.anl.az

www.azertag.az

www.e-qanun.az

Mündəricat

Tərtibçidən	3
Üzeyir Hacıbəylinin həyat və fəaliyyəti	4
Üzeyir Hacıbəyli irsinin kitabxanalarda təbliği	10
Əlavələr	23
Ədəbiyyat	36